

HOLWERD, DE HERVORMDE KERK

Bouwgeschiedenis en exterieur.

De Hervormde kerk (1776) en spitse toren staan aan het eind van het noordelijk gedeelte van het dorp op een terprestant. Daarbij behoort een groot kerkhof. Het geheel bevindt zich buiten de oude zeedijk, maar binnen de dijk van 1580-1584. In een 11de eeuwse kerkenlijst van de abdij van Echternach komt de kerk met name voor. De kerk is gewijd aan Willibrord.

Toren en Spits

De markante uit bakstenen opgetrokken 13de eeuwse toren, die oorspronkelijk een zadeldak had, heeft met de verbouwing in 1729 een opvallende hoge spits gekregen. De muren van de toren zijn voorzien van rondbogige gesloten galmgaten. De twee kleinere vensters boven de ingang aan de westzijde zijn van latere datum. Bij een ingrijpende restauratie van de kerk in 1739 is de herdenkingssteen met opschrift boven de ingang geplaatst. Aan de zeezijde van de toren zit een kleine opening, die door een sluitbalk voor een luik of rooster kon worden afgesloten. Men vermoedt dan ook dat die plek in de toren als vuurbaken kon dienen. Bij de restauratie van de toren in 1967 is gebleken dat aan de noordkant een rondbogige toegang geweest is. De huidige ingang is omlijst met 18de eeuwse steen, zoals ook bij de westmuur gebruikt is. De oorspronkelijke vloer moet ongeveer een meter dieper hebben gelegen. Over die begane grond was een gewelf gemetseld, dat van buitenaf bereikbaar moet zijn geweest. In het torenportaal in de oostgevel bevindt zich een later ingemetselde gevelsteen van de "Beyert" (het armhuis) en een zerk voor "Claes Tziepkens toe Munckehvis" (overleden 1686). De toren heeft nooit een verbinding met de kerk gehad.

Klokkenstoel

De dubbele klokkenstoel rust op de tweede balklaag en bestaat uit vier evenwijdige jukken. Een klok uit 1600 is in 1943 verloren gegaan. Op de tweede klok in 1653 in Leeuwarden gemaakt, staan o.a. wapens van de familie Aylva, medaillons met musicerende engelen en een afbeelding van Abrahams offer. In 1974 heeft een klok van de Heilig Hart parochie uit Den Haag de verdwenen klok vervangen. Het uurwerk werd in 1912 vernieuwd.

De huidige kerk is opgebouwd met kleine bakstenen en geleed door brede lisenen. De gevels aan de dorpszijde dragen een forse kroon- en gootlijst met triglifien en modillons. Bij de hoofdingang zijn twee herinneringsstenen met op-schrift aangebracht. Boven het fronton is een groot venster dat rondbogig gesloten is en sinds de restauratie in 1967 een houten middenmontant heeft met een vork. Het dak is gedekt met leipannen. De westelijke travee heeft aan de zuidkant een herplaatste 17de eeuwse ingang met een rijk gedetailleerde omlijsting. Opvallend is de zestredige trap die toegang geeft tot de entree van de kerk.

Interieur

De grote trek balken van het schip verankeren de muren. Op de overgang van het houten tongewelf en de muren loopt een breed gestukadoord fries. Aan de westzijde is een kraak geweest waar in 1852 het orgel werd geplaatst. Boven de hoofdingang is toen een nieuwe kraak geplaatst.

De preekstoel uit 1778 is voorzien van fraai houtsnijwerk in rococo stijl met bloemen, kransen, vazen en linten. Eikenbladtwijgen sieren de balusters van de trap. De kerk is ook befaamd om haar koperwerk: op de preekstoel prijken twee koperen armen (van 1825) en een dito lezenaar. Aan de trap is een koperen arm met doopvont (uit 1776) bevestigd. De zandloperhouder wordt door een koperen hand gedragen. De koperen kronen zijn van recentere datum. Op het fraaie doophek staat een lezenaar voor een voorzanger. In de noordoosthoek van de kerk bevindt zich de overdekte Heringabank. De zuilen van deze bank zijn voorzien van snijwerk. De "gewone" banken zijn ook gemaakt van eikenhout en voorzien van een holle rug om beter te kunnen zitten. In de kerk bevinden zich elf grafzerken, meestal uit de 16de eeuw. Onder de vloer bevinden zich drie grafkelders.

Orgel

Het huidige orgel is gebouwd in 1852 door J.C. Scheuer en Zonen uit Zwolle. De claviatuur is in 1907 verplaatst naar de zijkant. Toen zijn ook andere wijzigingen aangebracht. In 1985 begon men opnieuw met restauratie werkzaamheden aan het orgel. Toen is ook een boekje verschenen over de geschiedenis van het orgel. Huidige dispositie:

Hoofdwerk (1):		9st.	Positief (2):		6sf.
Bourdon		16vt.	Fluit Dolce		8vt.
Prestant		8vt.	Viola di Gamba		8vt.
Holpijp		8vt.	Prestant		4vt.
Octaaf	4vt.		Portunaal	4vt.	
Flauto Amabile		4vt.	Pastorita		2vt.
Ouinta	2 2\3vt.		Dulciaan	8vt.	
Super Octaaf		2vt.	Tremulant		
Mixtuur		4vt.	Ventiel		
Trompet		8vt.			
Pedaal		5st.	Manuaalomvang : C-f ¹¹¹		
Subbas		16vt.	Pedaalomvang : C-d ¹		
Prestant		8vt.	Klavierkoppeling (als trede, rechts)		
Open fluit		8vt.			
Octaaf	4vt.		Pedaalkoppeling (idem,links)		
Trompet		8vt.			

Literatuur:

- Van Den Berg, Herma M. - Noordelijk Oostergo, De Dongeradelen blz.87-117, 's-Gravenhage, 1983
- Hervormd Holwerd in de loop der eeuwen- Kerkvoogdij Ned. Herv. Gemeente, Holwerd, 1987.
- Algra, A., De Historie gaat door Het Eigen Dorp deel 2, 31-44. Leeuwarden, s.a.
- De orgelgeschiedenis van de Hervormde gemeente te Holwerd.

A.I. Gildemacher-Oppenhuizen
2001